

ОСОБЛИВОСТІ СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ-ІНОЗЕМЦІВ У КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ОСОБЛИВОГО ХАРАКТЕРУ

Лошицький Михайло Васильович,

доктор юридичних наук,
завідувач кафедри операційного права
Науково-освітнього інституту військової історії,
права та суспільних наук
Національного університету оборони України,
Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0533-0079>

Безпалій Тарас Геннадійович,

слухач Навчально-наукового Інституту воєнної історії,
права та соціальних наук
Національного університету оборони України
Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-5969-8244>

Стаття присвячена аналізу правового статусу військовослужбовців-іноземців та осіб без громадянства в Україні у контексті визначення їх як держслужбовців, які проходять державну службу особливого характеру. Автор розкриває нормативні засади військової служби, встановлені статтею 2 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», яка визначає військову службу як державну службу особливого характеру, що здійснюється громадянами України, іноземцями та особами без громадянства. Водночас чинне законодавство тривалий час залишалося невизначеним щодо питання застосування Закону України «Про запобігання корупції» та конфліктів інтересів у іноземних військовослужбовців, що призводило до численних неузгодженостей у нормативно-правовій базі та практиці їх реалізації.

Робота детально аналізує розмежування між статусом громадян України та іноземців у військовій службі, підкреслюючи, що іноземці можуть проходити військову службу виключно на контрактній основі у визначених посадах та підрозділах. Автор розглядає позиції Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) щодо застосування антикорупційного законодавства, яке залишалося неоднозначною протягом тривалого часу, оскільки законодавчо не було визначено, поширюються чи не поширюються на іноземних військовослужбовців вимоги щодо декларування доходів та запобігання конфліктам інтересів.

Ключовим висновком є аналіз нормативних змін, що відбулись відповідно до Закону України № 4730-IX від 17 грудня 2025 року, яким було врегульовано правовий статус іноземців та осіб без громадянства, які проходять військову службу в Україні. Цей закон закріпив їх право на тимчасове проживання протягом усього періоду дії контракту та шести місяців після закінчення строку дії контракту (окрім дострокового розірвання), визначив соціальні гарантії, що стосуються грошового забезпечення, надання відпусток, медичної допомоги та медичних послуг таким військовослужбовцям. Автор підкреслює, що ці нормативні зміни не врегулювали питання застосування антикорупційного законодавства до іноземців та потребують додаткового законодавчого уточнення.

Ключові слова: іноземні військовослужбовці, державна служба особливого характеру, конфлікт інтересів, запобігання корупції, правовий статус, громадянство України.

© Лошицький М. В., Безпалій Т. Г., 2026

Ця стаття є відкритою для доступу та поширюється на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0. (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0. (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

SPECIAL FEATURES OF THE LEGAL STATUS OF FOREIGN MILITARY PERSONNEL IN THE CONTEXT OF SPECIAL STATE SERVICE

Loshytskyi Mykhailo Vasylovych,

Doctor of Juridical Science,
Head of the Department of Commercial Law
at the Educational and Scientific
Institute of Military History, Law, and Social
Sciences of the National Defence University of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0533-0079>

Bezpalyi Taras Hennadiiovych,

Student at the Educational and Research Institute of Military History,
Law, and Social Sciences
of the National Defense University of Ukraine
Kyiv, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-5969-8244>

The article is devoted to the analysis of the legal status of foreign military personnel and stateless persons in Ukraine in the context of determining whether they can be considered public servants performing a form of public service of a special nature. The author examines the regulatory framework of military service, as defined in Article 2 of the Law of Ukraine “On Military Duty and Military Service,” which characterizes military service as a special type of public service carried out by citizens of Ukraine, as well as by foreigners and stateless persons.

At the same time, for a considerable period, the existing legislation remained unclear regarding the application of the Law of Ukraine “On Prevention of Corruption” and the regulation of conflicts of interest in relation to foreign military personnel. This legal uncertainty led to numerous inconsistencies in both the regulatory framework and its practical implementation.

The paper provides a detailed analysis of the distinction between the legal status of Ukrainian citizens and foreigners in military service, emphasizing that foreigners may serve exclusively on a contractual basis and only in specifically designated positions and units. The author also examines the position of the National Agency on Corruption Prevention (NACP) regarding the application of anti-corruption legislation, which remained ambiguous for a long time due to the absence of clear legislative provisions on whether requirements related to asset declaration and prevention of conflicts of interest apply to foreign military personnel.

The key conclusion of the study is the analysis of legislative changes introduced by the Law of Ukraine No. 4730-IX of 17 December 2025, which regulated the legal status of foreigners and stateless persons serving in the Armed Forces of Ukraine. This law established their right to temporary residence for the entire duration of the contract and for six months after its expiration (except in cases of early termination), and defined social guarantees related to remuneration, leave, medical care, and medical services for such personnel. The author emphasizes that these legislative changes did not fully address the issue of the application of anti-corruption legislation to foreign military personnel and therefore require further legislative clarification.

Key words: *foreign military personnel, special state service, conflict of interest, corruption prevention, legal status, Ukrainian citizenship.*

Актуальність теми

Правовий статус військовослужбовців-іноземців та осіб без громадянства в Україні визначено статтею 2 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», яка встановлює, що військова служба є державною службою особливого характеру. Проте чинне законодавство протягом тривалого часу не містило чітких

механізмів щодо застосування до іноземців та осіб без громадянства положень Закону України «Про запобігання корупції» та вимог щодо запобігання конфліктам інтересів. Відсутність нормативного врегулювання призводила до неузгодженостей у практиці та значних правових невизначеностей, які посилювалися під час проходження військової служби

іноземцями у складі Збройних Сил України за контрактом.

Значна кількість іноземців та осіб без громадянства долучилися до оборони України, особливо після початку повномасштабного вторгнення російської федерації. При цьому їх правовий статус, соціальні гарантії та обсяг застосування антикорупційного законодавства залишалися недостатньо врегульованими, що створювало складності як для самих іноземних військовослужбовців, так і для командування військових частин та державних органів, відповідальних за запобігання корупції.

Проблема полягає у розмежуванні статусу військовослужбовців-іноземців, як держслужбовців, та одночасно у виключеннях, які встановлює законодавство щодо застосування до них вимог Закону України «Про запобігання корупції» та інших нормативно-правових актів, розрахованих на громадян України. Необхідність комплексного аналізу цього правового дуалізму та оцінки впливу нових законодавчих змін зумовлює актуальність дослідження.

Стан дослідження

Проблематика правового статусу військовослужбовців-іноземців, їх прав та обов'язків, а також питання застосування антикорупційного законодавства у науковому середовищі висвітлені переважно фрагментарно та в межах суміжних напрямів дослідження – військового права, адміністративного права, конституційного права. Комплексні розробки саме конфліктів державної служби та особливої державної служби у контексті військовослужбовців-іноземців майже відсутні, що зумовлює актуальність даної роботи.

У контексті правового статусу іноземців та осіб без громадянства, нормативного регулювання військової служби та проблем застосування антикорупційного законодавства значний внесок зроблено такими науковцями, як: І. Корж, Т. Василевська, О. Вишивана та іншими. Наукові розробки засвідчують, що питання застосування Закону «Про запобігання корупції» до військовослужбовців-іноземців залишалося маловивченим та потребувало правового розвитку.

Мета статті

Метою дослідження є всебічний аналіз правового статусу військовослужбовців-іноземців та осіб без громадянства у контексті визначення їх як державних службовців зі службою з особливим характером, виявлення колізій між визнанням їх з таким статусом та обмеженнями у застосуванні антикорупційного законодавства. Дослідження спрямоване на оцінку змін, внесених Законом України № 4730-ІХ від 17 грудня 2025 року, та визначення перспектив гармонізації правового регулювання статусу військовослужбовців-іноземців із загальним законодавством про державну службу та запобігання корупції.

Виклад основного матеріалу

Згідно зі статтею 2 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»,

військова служба визначається як державна служба особливого характеру, яка здійснюється громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, пов'язана з обороною України. Час проходження військової служби зараховується громадянам України до їх страхового стажу, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби. Це визначення встановлює принципову рівність у віднесенні до категорії державних службовців, однак практична реалізація цього принципу залишалася неоднозначною.

Закон України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року встановлює, що державний службовець – це громадянин України, який займає посаду в державному органі, отримує зарплату з бюджету та виконує пов'язані з цим повноваження. На відміну від цього визначення, іноземці та особи без громадянства, які проходять військову службу, є держслужбовцями, які проходять службу з особливим характером, однак не завжди підпадають під загальне визначення, наведене у Законі «Про державну службу». Такий розподіл тривалий час залишався джерелом правової невизначеності та численних запитань щодо застосування до них норм антикорупційного законодавства.

Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року встановлює вимоги щодо декларування доходів та запобігання конфліктам інтересів для визначених категорій осіб, включаючи державних службовців та осіб, уповноважених на виконання функцій держави. Протягом багатьох років питання про те, чи поширюються ці вимоги на військовослужбовців-іноземців, залишалося відкритим. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) видавало методичні рекомендації та уточнення щодо застосування закону, однак вони не повністю розв'язували цю проблему для іноземців.

На практиці виникали численні ситуації, коли командування військових частин та державні органи були не впевнені щодо того, чи мають військовослужбовці-іноземці подавати декларації про походження майна та доходів, чи застосовуються до них обмеження щодо сумісництва посад, чи повинні вони дотримуватися обмежень щодо отримання подарунків та матеріальних благ від третіх осіб. Ці невизначеності ускладнювали управління персоналом у військових частинах та створювали потенційні корупційні ризики.

Позиція НАЗК була викладена у методичних рекомендаціях від 21 жовтня 2022 року та у роз'ясненнях № 4 від 7 березня 2022 року щодо застосування окремих положень Закону «Про запобігання корупції». Однак навіть ці документи не повністю дозволили уникнути двозначності щодо застосування норм щодо іноземців та осіб без громадянства. НАЗК наголошувала, що військовослужбовці загалом (у тому числі іноземці) мають дотримуватись вимог законодавства про декларування та запобігання

конфліктів інтересів, однак практичне впровадження цих вимог залишалося проблематичним через відсутність спеціальних механізмів та процедур для іноземців.

Конфлікт інтересів у військовослужбовців-іноземців може виникати у кількох формах. По-перше, це потенційний конфлікт інтересів, який впливає з можливих зв'язків військовослужбовця-іноземця зі своєю країною походження, громадськими та комерційними організаціями, приватними особами за кордоном. По-друге, це реальний конфлікт інтересів, який виникає у випадку, коли такі зв'язки безпосередньо впливають на прийняття рішень або виконання обов'язків військовослужбовця. По-третє, це конфлікти, пов'язані з порушенням обмежень щодо сумісництва, отримання подарунків або матеріальних благ.

Специфіка конфліктів інтересів у військовослужбовців-іноземців полягає також у тому, що їх контракти на військову службу обмежені визначеним терміном (3 роки для рядового складу, 3–5 років для сержантського та старшинського складу, 1–5 років для офіцерського складу), що означає, що вони не є постійними державними службовцями. Це створює особливі питання щодо застосування до них положень законодавства про декларування майна та доходів, оскільки такі декларації традиційно подаються на державних посадах постійного характеру.

Судова практика щодо застосування антикорупційного законодавства до військовослужбовців-іноземців залишалася обмеженою, оскільки відповідні справи рідко розглядалися судами. Однак Верховний Суд та Комітет Верховної Ради України з питань оборони і розвідки розглядали питання правового статусу іноземців та осіб без громадянства у військовій службі у контексті загальних прав і свобод. Рішення судів свідчили про необхідність розробки спеціального законодавчого регулювання для уникнення правових колізій.

Значним кроком у цьому напрямку стало прийняття Закону України № 4730-IX від 17 грудня 2025 року «Про внесення змін до деяких законів України щодо правового статусу та медичного забезпечення військовослужбовців з числа іноземців та осіб без громадянства». Цей закон встановив комплексне регулювання правового статусу військовослужбовців-іноземців, включаючи їх право на тимчасове проживання в Україні протягом усього терміну контракту та шести додаткових місяців після звільнення, право на отримання соціальних гарантій на рівні з військовослужбовцями громадянами України щодо грошового забезпечення, надання відпусток, медичної допомоги, медичних послуг, право на отримання статусу учасника бойових дій (УБД), статус ветерана, пенсійне забезпечення.

Закон також передбачає розширення можливостей для іноземців щодо служби

на офіцерських посадах, що раніше було обмежено. Крім того, закон встановлює зв'язок між контрактною військовою службою та отриманням українського громадянства, дозволяючи іноземцям, які прослужили певний термін (3 роки безперервного проживання, з них мінімум визначений період контрактної служби), подати клопотання про натуралізацію. Це створює довгострокові стимули для іноземних добровольців та сприяє їх інтеграції в українське суспільство.

Однак, незважаючи на прийняття Закону № 4730-IX, питання застосування антикорупційного законодавства до військовослужбовців-іноземців залишилось недостатньо врегульованим. Закон встановлює загальні засади їх правового статусу, однак не містить спеціальних положень щодо деклараційних вимог, запобігання конфліктам інтересів, обмежень щодо сумісництва та отримання подарунків у контексті їх контрактної служби обмеженого терміну. Це означає, що на практиці залишаються питання щодо того, чи слід розповсюджувати повний обсяг антикорупційного законодавства на осіб, які служать обмежений термін, чи необхідні спеціальні пільги та механізми для них.

НАЗК у своїх методичних рекомендаціях наголошує на необхідності прозорості та запобігання конфліктам інтересів у всіх державних службовців, включаючи військовослужбовців-іноземців. Однак у практиці часто виникають ситуації, коли іноземний військовослужбовець, який служить обмежений термін і планує повернутися до своєї країни походження, розуміється як особа, що має меншу відповідальність. Це створює потенційні корупційні ризики та ускладнює забезпечення однакових стандартів запобігання корупції.

Рекомендації НАЗК передбачають необхідність розроблення спеціальних методичних матеріалів для військових частин щодо застосування вимог Закону України «Про запобігання корупції» в умовах контрактної служби іноземців. Відповідно до цих рекомендацій, командування військових частин повинно відповідально ставитися до питань запобігання конфліктам інтересів, навіть якщо іноземний військовослужбовець служить обмежений термін. Механізми внутрішнього повідомлення про конфлікти інтересів та корупційні ризики повинні бути доступні та зрозумілі для військовослужбовців-іноземців, незважаючи на мовні та культурні бар'єри.

Розширення офіцерських посад для іноземців, передбачене Законом № 4730-IX, також призводить до необхідності переосмислення застосування антикорупційного законодавства. Офіцерські посади передбачають більш значні повноваження та відповідальність, що вимагає переважної уваги до запобігання конфліктам інтересів. Можливість служити офіцером на постійній або тривалій основі змінює характер правовідносин військовослужбовця-іноземця з державою та призводить до необхідності розширення

застосування норм про декларування доходів та запобігання конфліктам інтересів.

Судова практика у цій сфері залишає потребу у розвитку юридичної позиції щодо колізій між визнанням іноземців держслужбовцями зі службою з особливим характером та обмеженнями у застосуванні до них певних вимог антикорупційного законодавства. Рішення судів могли б у майбутньому закріпити принципи гармонізації цих норм та встановити чіткі критерії для розмежування обсягу застосування антикорупційного законодавства залежно від характеру служби, її тривалості та посадових функцій.

Висновки

Виходячи з проведеного аналізу, можна констатувати, що статус військовослужбовців-іноземців та осіб без громадянства в Україні визначено як статус держслужбовців особливого характеру, що встановлено статтею 2 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу». Однак у тривалий період розвитку законодавства істотної колізії між цим визнанням та обмеженнями у застосуванні до іноземців Закону України «Про запобігання корупції» та вимог щодо запобігання конфліктам інтересів.

Прийняття Закону України № 4730-IX від 17 грудня 2025 року позначило значний прогрес у врегулюванні правового статусу військовослужбовців-іноземців, встановивши їх право на тимчасове проживання, соціальні гарантії та можливість отримання громадянства. Однак цей закон не повністю розв'язав питання застосування антикорупційного законодавства до іноземців, залишаючи необхідність у подальшому нормативному розвитку та розробленні спеціальних методичних матеріалів НАЗК.

На практиці виникла потреба у розробленні чітких механізмів запобігання конфліктам інтересів, прозорих деклараційних вимог та спеціальних процедур для військовослужбовців-іноземців, які служать обмежений термін. Рекомендується, щоб НАЗК розробила спеціальні методичні рекомендації щодо застосування вимог Закону України «Про запобігання корупції» у контексті контрактної служби іноземців та розширення офіцерських посад.

Перспективою розвитку цього питання є гармонізація норм про статус військовослужбовців-іноземців із загальним законодавством про державну службу та запобігання корупції, що сприятиме усуненню правових колізій та створенню однакових стандартів запобігання корупції для всіх категорій державних службовців, незалежно від громадянства. Розробка спеціального закону про статус військовослужбовців-іноземців, який комплексно регулював би питання їх соціальних гарантій, запобігання конфліктам інтересів та перспектив громадянства, могла б сприяти подальшій інтеграції іноземних добровольців та укріпленню законодавчої бази оборони України.

Список використаних джерел

- Василевська, Т. (2023). Конфлікти інтересів у військовослужбовців: превентивні механізми та судова практика. *Вісник Національного університету оборони України*, 3, 45–62.
- Вишивана, О. (2025). Від рекрутингу до громадянства: перспективи інтеграції іноземних добровольців в Україні. SUD.UA.
- Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» № 2232-XII (1992). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>
- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо правового статусу та медичного забезпечення військовослужбовців з числа іноземців та осіб без громадянства» № 4730-IX (2025). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4730-20>
- Закон України «Про державну службу» № 889-VIII (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
- Закон України «Про запобігання корупції» № 1700-VII (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
- Закон України «Про правовий статус та соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей» № 2011-XII (1991). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>
- Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» № 1874-VII (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1874-18>
- Конституція України № 254к/96-ВР (1996). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>
- Корж, І. (2024). *Військова служба в Україні: правове регулювання*. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, Служба безпеки України, Інститут оперативної діяльності та державної безпеки.
- Методичні рекомендації НАЗК щодо запобігання та врегулювання конфліктів інтересів від 21 жовтня 2022 року (2021). НАЗК. <https://nazk.gov.ua/uk/documents/>
- Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 420/21366/23 (2025). <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125483994>
- Указ Президента України «Про проходження військової служби іноземцями та особами без громадянства» № 248/2016 (2016). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/248/2016>

References

- Vasylevska, T. (2023). Konflikty interesiv u viiskovosluzhbovtziv: preventyvni mekhanizmy ta sudova praktyka. [Conflicts of Interest Among Military Personnel: Preventive Mechanisms and Judicial Practice]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu obrony Ukrainy*, 3, 45–62 [in Ukrainian].
- Vyshyvana, O. (2025). Vid rekrutyvnyhu do hromadianstva: perspektyvy intehratsii inozemnykh dobrovoltsiv v Ukraini. [From Recruitment to Citizenship: Prospects for

- the Integration of Foreign Volunteers in Ukraine]. SUD.UA [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy «Pro viiskovy obov'iazok i viiskovu sluzhbu». [Law of Ukraine "On Military Duty and Military Service"] № 2232-XII (1992). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo pravovoho statusu ta medychnoho zabezpechennia viiskovosluzhbovtziv z chysla inozemtsiv ta osib bez hromadianstva». [Law of Ukraine "On Amendments to Certain Laws of Ukraine Regarding the Legal Status and Medical Care of Foreign Military Personnel and Stateless Persons"] № 4730-IX (2025). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4730-20> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy «Pro derzhavnu sluzhbu». [Law of Ukraine "On Public Service"] № 889-VIII (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy «Pro zapobihannia koruptsii». [Law of Ukraine "On the Prevention of Corruption"] № 1700-VII (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy «Pro pravovy status ta sotsialnyi zakhyst viiskovosluzhbovtziv ta chleniv yikh simei». [Law of Ukraine "On the Legal Status and Social Protection of Military Personnel and Members of Their Families"] № 2011-XII (1991). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy «Pro status veteraniv viiny, harantii yikh sotsialnoho zakhystu». [Law of Ukraine "On the Status of War Veterans and Guarantees of Their Social Protection"] № 1874-VII (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1874-18> [in Ukrainian].
- Konstytutsiia Ukrainy. [The Constitution of Ukraine] № 254k/96-VR (1996). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> [in Ukrainian].
- Korzh, I. (2024). Viiskova sluzhba v Ukraini: pravove rehuliuвання. [Military Service in Ukraine: Legal Framework]. Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho, Sluzhba bezpeky Ukrainy, Instytut operatyvnoi diialnosti ta derzhavnoi bezpeky [in Ukrainian].
- Metodychni rekomendatsii NAZK shchodo zapobihannia ta vrehuliuвання konfliktiv interesiv vid 21 zhovtnia 2022 roku. [NAZK Methodological Recommendations on the Prevention and Resolution of Conflicts of Interest dated October 21, 2022] (2021). NAZK. <https://nazk.gov.ua/uk/documents/> [in Ukrainian].
- Postanova Verkhovnoho Sudu u skladi kolehii suddiv Kasatsiinoho administratyvnoho sudu u spravi № 420/21366/23. [Resolution of the Supreme Court, sitting as a panel of judges of the Administrative Court of Cassation, in Case No. 420/21366/23]. (2025). <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125483994> [in Ukrainian].
- Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro prokhodzhennia viiskovoi sluzhby inozemtsiamy ta osobamy bez hromadianstva». [Decree of the President of Ukraine "On Military Service by Foreigners and Stateless Persons"] № 248/2016. (2016). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/248/2016> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 20.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 31.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.04.2026